

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

H. Lausten-Thomsen: Den slesvigske forening.

R. J. Schmidt: „Opskør“ i gamle Dage.

J. M. Holdt: Visen „Vakre Hustru“.

FYENS DISCONTO KASSE

ODENSE

Stiftet 1846

DANMARKS ÆLDSTE PRIVATE BANK

Aktieselskabet

Landbobanken i Skive

SALLING BANK

Kontortid: 9—12 og 2—5
Lørdag 9—2.

Telefon 700 . Skive

Spare- og Laanekassen for Frøs og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5

RØDDING

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5

„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517

Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill.

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

SPAREKASSEN

FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 3000 - Kontortid 9-12¹/₂ og 14-16

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn

HOBRO — Telefon 13

ESBJERG BANK

Aktieselskab

Kongensgade 70

Esbjerg

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Rødning Bank

Aktieselskab

Rødning

Støt

sønderjydske Industri

Graasten Bank

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.

HADERSLEV.

Horsens Landbobank

Kontortid 9¹/₂—2 og 4—5

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Reserveret

„B“.

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbank

Silkeborg

Telf. 1024 (4)

SLEGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Sønderjysk Teglintustri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tega 1700 - Tega 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjysk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

*Graasten
Teglværk*

GRAASTE

D. I. S.

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

Vilh. Jensen

Murermester . Cementstøber

Tagsten . Mursten . Rør

Brande . Telf. 153

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkelovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

J. Lauritz Olsen & Søn

Hillerød Maskinforretning
Landbrugsmaskiner, Redskab
og alle Reservedele dertil.
Hillerød - Telf. 295

A/S ALFRED BENZON

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Josephsens Hote

Svaneke

Telf. 13

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Haslev Gymnasium - *Kostskole for Dreng*

Eksamensret til Mellemkole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

Stenhus Kostskole

HOLBÆK

Rektor Svend Larsen

KOSTSKOLEN TOLLØSE

1 Times Kørsel fra København. Skolehjem for Dreng og Piger. Udlands-Danskes Børn kan bo paa Skolen i Ferierne. Elever optages fra 7 Aars Alderen. Underskole, Mellemkole, Realklasse.

Marie Hesseldahl. Louise Højer.

Helsingø Kost- og Realskole

NORDSJÆLLAND

Skolen er beliggende i en smuk skovrig Egn nær Kattegat. Skolebygningen er ny og tidssvarende. Universitetsuddannede Lærere.

Program sendes.

O. Nelsson

Husholdningsseminariet

Ankerhus - Sorø

uddanner Husholdnings- og Skolekøkkenlærere, afholder 5 Mdr.s Kursus for unge Piger fra Maj og Novbr. Plan sendes. *Magdalene Lauridsen.*

$\frac{A}{S}$ Sønderjydsk Frøforsyning

Frøavl og Frøhandel, Aabenraa

Bornholms Frø & Saasæd Central

Aktieselskab

Rønne

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

SØREN LØTH & SØNNER

Fiskeeksport

Telf. 24 og 22

Telgr. Adr.: Løth

Hirtshals

A/S FAXE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Rening. Skoleplan med Oplysninger ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Ladelund Landbrugs- Mælkeriskole

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Ma
9 — do. Novbr.-J
8 — Mælkerikursus Sept.-Ap
Uddannelse af Kontrolassistenter.
J. C. Overgaard

Fagskolen for Kvinder „Askovhus“ Sønderborg

Kvindeligt Haandværk.
Husligt Erhverv.
Syning - Tilskoring.
Broderi - Vævning.

Nærmere ved

Forstander Frk. Paula Troc

Snoghøj Gymnastik- højskole

Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
5 — Vinterskole.
Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh

Graasten Husholdningsskole

m. Barneplejeafdeling

5 Mdrs. Husholdningskursus
begynder 4. Maj og 4. Novbr.
Plan sendes.

Olga Reppien og Ebba Drewes

Alsisk Frøavl^{A/S}

Telf. 18

Sønderborg

Rødding Tømmerhandel

Chr. J. Ravn

RØDDING

ASMUS HANSEN

Kolonial- og Kortevarer
en gros

Haderslev

Dyekjær & Christense

Fiskeeksport

Ringkøbing

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

DEN SLESVIGSKE FORENING

Af H. Lausten-Thomsen.

Alle sammen har vi fra vor ungdom været tilbøjelige til at lade vor forståelse af historiske tildragelser midtsamle sig om en eller anden person, der har stået for os som det klareste udtryk for tiden og dens tilskikkelser. Kanske skulde vi hellere se ham som et resultat af hans tids strømninger, det enkeltmenneske, hvori en tids åndspræg og tankegang fandt klareste mæle, se på, at tiden og forholdene skaber manden og hans skæbne og ikke omvendt. Alligevel vil det være lettest, når der skal fortælles om »Den slesvigske forening« at lægge fortællingen om en enkelt mands gerning, om *Laurids Skau*. Endda måtte der vel hellere vælges to skikkelser, både *Hans Nissen* og *Laurids Skau*. Der kan ikke tales om den slesvigske forening, uden at disse to bør nævnes; men af disse var *Laurids Skau* den betydeligste. Hans navn har været underligt udvidsket i Sønderjylland. Hans uheldige egenskaber — den slags har vi jo alle på en eller anden måde, hvad er fuldkomment! — har været så lette at se, og de har været så stærkt fremhævede, at hans storhed har ligesom været skjult. Jeg siger med fuldt overlæg »storhed«, for han var den største af sin tids danske førere, nordslesvigske bønders stolteste kronskud inden *H. P. Hanssen*. Endda var det hverken *Hans Nissen* eller *Laurids Skau*, der fik tanken om »Den slesvigske forening«, det var *Pet. Chr. Koch*. Han havde i året 1842 søgt at få dannet en forening under navnet »Cimbria«, men forsoget var mislykket, myndighedernes modstand havde været for stærk. Han havde i sinde at udsende indbydelse til medlemskab over hele Nordslesvig; men han vovede ikke at lade den trykke i sit eget trykkeri, for at den ikke skulde standses af politiet. Han sendte den derfor til »Berlingske tidende«, og denne forelagde skrivelsen for censor *Reiersen*. Det var jo, inden vi fik grundlovens bestemmelse om, at censur aldrig mere kan indføres i Danmark. *Reiersen* sendte sagen videre til det danske kancelli, og derfra sendte præsident *Stemann* den til det tyske kancelli.

Juleaftensdag kom der svar fra kancelliet, og deri stod der bl. a.:

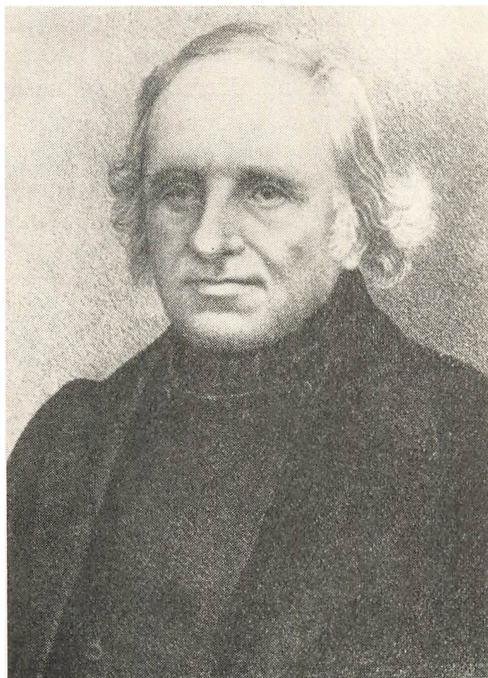
»At en politisk forening, som vil arbejde på udviklingen af enkelte

statsdeles rettigheder over for andres, som vil forfølge ydre og politiske formål ved at indvirke på andres overbevisning og ved pengemidler, som altså vil stille sig ved siden af administrationen og gribe ind i dens gang — om den overhovedet er tilstedelig, må underkastes et særligt tilsyn, og at altså en ikke autoriseret indbydelse til en slig forening ikke bør tilstedes i et ordnet statssamfund, synes ikke at trænge til en nærmere begrundelse«.

Så langt var et tysk kancelli i den danske stat for hundrede år siden fjernet fra vor tids tankesæt i Danmark, og tyskere har jo altid kaldt dansk nationalt arbejde for »politik«, og har derved — ikke mindst under Sønderjyllands udlændighed — forvirret mange sind.

»Cimbria« fik ikke lov at se dagens lys; men slår man en dør hårdt i, hændes det, at en anden springer op. P. C. Koch lagde råd op med *Hiort Lorenzen*, han var ikke af den slags, der lod sig slå ned af modstand eller modgang. Den 12. juni 1843 dannedes »*Den slesvigske forening*«, uden at myndighederne denne gang hindrede det, af 25 mænd, hvoraf de 23 var bønder fra Haderslevegnen og de to kromænd fra samme område. Til formand valgtes gårdejer og sandemand Hans Nissen fra Hammelev, til næstformand *Nis Steffensen* sammesteds og til sekretær Lauritz Peter Skau fra Sommersted.

Hans Nissen, hvis fulde navn var Hans Nissen Søndergård, men som altid kun kaldtes Hans Nissen fra Hammelev, var født 18. 12. 1788, opdraget hjemme især under indflydelse af bedstefaderen, den gamle sømand Nis Jensen. Skønt han kun havde gået i den vistnok ret tarvelige landsbyskole, havde han for sin tid betydelige kundskaber, og hans faders tit gentagne: »Tænk, før du taler«, hjalp til at give ham en rolig og værdig optræden. Han var af naturen ilsindet, skarp i sine udtalelser, og hans politiske og nationale indstilling var fra først af ikke bare bestemt af hans fædrelandssind, men også af bondens »indgroede og stivsindede had til embedsstanden«, som P. Lauridsen kalder det, et had, han naturligt delte med mange af sine bedste samtidige som *Nis Lorenzen* fra Lilholt, ved hvis valg til stænderdeputeret i 1834 han ved siden af den norskfødte fru *Wildfang* fra Feldum havde været en af de virksomste.

Hans Nissen var sandemand i Gram herred fra 1814 til sin død i 1857. Dygtig og ærlig arbejdede han sig frem til solide økonomiske kår, og dansk var han, han harmedes over brug af tysk på danske områder. »Thi min fader og moder talte dansk til mig i min barndom, og når jeg nu vilde finde mig i tyskeriet, så hånede jeg dem i deres grav«.

Det var »tavlesagen«, der bragte Hans Nissens navn og person frem i første række. Efter hvert kongeskifte plejede man at hænge en tavle med kongens navnetræk og en latinsk indskrift op på Gram herreds tinghus i Tørning. Herredets sognefogeder aftalte med Hans Nissen, at han skulde sørge for, at en sådan tavle med Chr. den 8.s navn og en dansk indskrift blev ophængt. Indskriften skulde minde om kongens sprogreskript af 18. maj 1840, hvorved det fastsloges, at dansk skulde være regerings- og retssprog i de dele af Slesvig, hvor det brugtes i kirke og skole. Indskriften på Hans Nissens tavle kom til at lyde:

*Han løste bundne tale
i lov og rettens sale.
Nu skal alene klinge
vort modersmål på tinge.*

Verset stod over kongens navnetræk med krone og Danmarks riges våben, hele tavlen indfattet i en forgyldt ramme.

Embedsmændene fik nys om sagen og hængte en tavle op med kongens navnetræk i en rosenkrans; men så hængte bønderne deres ved siden af. Så kom tingdagen, og herredsfoged og tingskriver lod tavlen fjerne; men under Hans Nissens ledelse hævdede bønderne deres danske sindelag: tavlen kom op igen i efteråret 1843 og hang så i tinghuset, til friskarerne huggede den itu i 1848 og brændte stumperne.

Var det mon ikke på tide, at vi lod tilsvarende nye tavler fremstille og gav dem plads f. eks. i sognets, Hammelev sogns, skoler! Det var denne »tavlestrid«, der mere end noget andet havde bragt Hans Nissen frem i den nationale kamp, og nu blev han formand for »Den slesvigske forening«. Kassereren *Nis Steffensen* var hans bysbarn, af en af østeramtets bedste bondeslægter — generalauditor Steffensen var hans sønnesøn —, og familien vogter tro sine danske traditioner. Kassereren blev *Laurids Skau*, og et bedre valg havde ikke kunnet træffes.

Laurids Skau var født den 22. maj 1817 i Sommersted, søn af sognefoged *Jens Lauridsen Skau*, »Jens Laussen«; af sin oldemoder lærte han, at »al vor fortræd kommer fra Holsten«, ved degn *Klosters* indflydelse fik han sans for læsning, navnlig af Danmarks historie. Laurids Skau har skrevet Hans Nissens historie og fortæller, hvorledes han 14 år gammel første gang traf denne og talte med ham om forholdet mellem folket — bondestanden — på den ene, og de såkaldte store på den anden side. »Mit valgsprog«, sagde Hans Nissen, »har altid været: Gør ret og frygt ikke fanden selv!« Ja, det var godt nok, mente Skau, men når det gjaldt øvrigheden? »Der er høj over høj«, svarede Hans Nissen.

Laurids Skaus fader var den ældste af sognefogederne, da herredsfoged Kjær lod tavlen fjerne fra tinghuset i Tørning, og det blev overdraget ham at affatte en klage direkte til kongen. Den skrev Laurids Skau, og han fortalte hele tavlehistorien i et brev til *Nis Hanssen* (Bondesøn) fra Højst; dette brev læstes kort efter i »Fædrelandet«, der var Carl Plougs højt ansete avis, ikke at forveksle med senere aviser under samme navn, og derefter i »Dannevirke«.

Mødet i Sommersted kro 24. februar 1843 og den store tale på Højskamling den 18. maj 1843 gjorde Skau til Nordslesvigs ypperste talsmand, og det var nu kun naturligt eller næsten selvsagt, at Laurids Skau blev den slesvigske forenings sekretær. Hiort Lorenzen, der utrættelig havde arbejdet for foreningens dannelse, var i førstningen slet ikke medlem, han optoges først som medlem den 12. februar 1844, og Skau giver i sin bog om ham en udførlig begrundelse. Hiort Lorenzen var ikke bonde, og man vilde hævde foreningen som en virkelig samling af selvstændige danske bønder. Det var også nyttigt at vænne dem til at discutere og fatte beslutninger på egen hånd, ligesom de også friere og uden tilbageholdenhed udtalte, hvad der lå dem på sinde, når de udelukkende var omgivne af deres lige, end når de så mere øvede ordførere og mænd med større dannelse iblandt sig. Endelig vilde man undgå så vidt som muligt at lægge foreningen for had af modstanderne, hvilket var uundgåeligt, når P. H. Lorenzen blev medlem.

I »Sønderjydske årbøger« for året 1890 har Hiort Lorenzens søn, »Dannevirkes« mangeårige redaktør *H. R. Hiort Lorenzen*, offentliggjort »Den slesvigske forenings« protokol, således som den er ført af Laurids Skau indtil 1848. Hiort Lorenzen giver dertil personhistoriske meddelelser om alle medlemmerne; men de må læses hos ham, selv om det kunde være fristende at prøve på at fortælle om enkelte af dem. *Ludvig Hertel* har prøvet at tegne et ordbillede af nogle af de mest fremtrædende af dem ved et foredrag i Middelfart den 10. februar 1895, idet han søgte at fremdrage, hvorledes et møde i foreningen måtte have formet sig, der holdtes den 10. februar 1845; men da havde foreningen allerede 475 medlemmer, og der var kun 25, da den dannedes.

På det første møde, den 12. juni 1843, blev der vedtaget to offentlige opråb, et på dansk og et på tysk, morsomt nok det danske affattet af P. Hiort Lorenzen og det tyske, der skulde sendes til 4 holstenske bladredaktører, af Pet. Chr. Koch. Ingen af dem var jo medlemmer, og man skulde have fundet det rimeligere, at Koch havde skrevet dansk og Hiort Lorenzen tysk.

Den slesvigske forenings formål nævntes som »ved lovlige midler at virke til folkets gavn«. I de første opråb taler den om »oprettelsen af højere dannelsesanstalter i hertugdømmet for den danske befolkning«

. . . »Vi må enten sende vore sønner og døtre, som skulle lære noget mere end deres katechismus, ad tyskernes slibrige skolevej, eller lade dem opvoxe i uvidenhed om det meste af, hvad ethvert menneske bør ønske at kende«.

Ret særtegnende for dette danskhedens første gennembrud hos nordslesvigske bønder er dog, at man endnu ikke har nemmet oldemors ord om, at al vor fortræd kommer fra Holsten, men at de endogså beder »deres tyske brødre i hertugdømmernes syden« om at give penge til oprettelse af en højere bondeskole, mindst én lærd skole og et seminarium for skolelærere. Det førte dog kun til en avisfejde.

Endelig besluttedes, at foreningen, foruden ved danske undervisningsanstalters oprettelse, »også vil virke til folkets gavn ved befordring af petitioner, deputationer til kongen og andre lovlige midler«.

Næste møde holdtes den 10. juli 1843. Da optoges 50 ny medlemmer i foreningen, og der vedtoges to petitioner til kongen. Hans Nissen og Skau valgtes til at forelægge kongen dem, når han kom til badet på Før. Det første bønsskrift gjaldt flytningen af den slesvigske stænderforsamling fra den fortyskede by Slesvig, »hvor de danske stænderdeputerede må ræddes for at give møde, eftersom de *dér* ere så godt som fredløse«, til Flensborg, »hvor det danske og tyske sprog fredeligen tåles ved siden af hinanden«. . . . »Dybt, ja såre dybt har det krænket os, at majoriteten i vor stænderforsamling har erklæret: at vort danske sprog *ingen* ret har i stændersalen«. Det er Laurids Skau, der her taler, ham, hvis ord på Skamlingsbanke »lød som tordenbrag over skoven«.

Den anden petition gjaldt oprettelsen af forligelseskommissioner. Det var ikke bare, selv om det først og fremmest var på nationalt område, at foreningen vilde virke »til folkets gavn«.

Den 6. august 1843 stedtes H. Nissen og L. Skau så for kong Christian VIII på Før. Det blev en af de ejendommeligste audienser, en dansk enevoldskonge har givet. Kongens ord om, at Nissen og Skau måske selv havde underskrevet navnene på petitionerne, krænkede Nissen på det dybeste: »Det skulde ingen have dristet sig til at sige mig, undtagen min konge!« Da Hs. Majestæt derpå spurgende så på ham, ytrede han videre: »I hened 30 år har jeg nu været sandemand, men aldrig har nogen, end ikke min arrigste fjende, beskyldt mig for falsk; det er hårdt nok, at man må døje sligt, når man har grå hår på hovedet«. Så søgte kongen at formilde Nissen: »Nå, nå, jeg mente det ikke så ilde«, og kongen talte med de to mænd om sagerne. Han spurgte Laurids Skau, om det var ham, der havde talt på Skamlingsbanke, hvortil Skau svarede ja. Kongen havde hørt, at Skau ikke kunde holde en sådan tale, men nu vilde han prøve ham og krævede, at Skau

skulde give en samlet fremstilling af forholdene i Sønderjylland, og som Skau selv skriver: »Jeg snakkede nu løs i omtrent et kvarter og var heldig nok til at vinde Hs. Majestæts velvilje, som det senere ikke lykkedes vore modstandere nogen sinde ganske at berøve mig«. Foretrædet endte med, at både Kongen og Hans Nissen havde tårer i øjnene.

At kongen havde hørt om Skaus tale på Skamling, var en selvfølge. Et fjerdingår tidligere havde »riddersmanden i bondekofte« holdt sin første store tale. Kan hende, at Flor havde hjulpet at forme den; men tonen og veltalenheden var Laurids Skaus egen. Det var talen om modersmålet og friheden, om den kongelige gave sprogreskriptet: »Jo længere vi eje denne skat, jo nøjere vi betragte den, des klarere indser vi, hvilket dyrebart klenodie vi besidder i den. Den indeslutter vor ære og vor åndelige frihed. Thi om ære og frihed kan kun *der* være tale, hvor man nyder borgernes almindelige og nødvendige menneskerettigheder«.

Lignende ord vil Skau vist også have talt med sin konge, da nord-slesvigske bønder første gang talte som danske mænd med den danske konge i fri og god drøftelse af dagens kår.

Den 14. august 1843 gav Nissen og Skau foreningen beretning om deres samtale med kongen. Der optoges 16 ny medlemmer, og de to første af disse var *Knud Lausten Knudsen* og *Niels Andersen Hansen* fra Forballum og deres sognepræst *Hagen* fra Mjolden. Også Vest-slesvig var ved at komme med, og inden årets udgang blev også en købmand fra Sønderborg *Mathias Paulsen* medlem af foreningen. Det vigtigste, der skete på dette møde, omtales kun aldeles kortfattet i protokollen. Der står: »Sluttelig foreslog professor Flor, (— der dog først blev medlem et halvt år senere —) fra Kiel en plan til en folkehøjskole, som fremkaldte en levende diskussion.

Efterat denne plan omhyggelig var overvejet, vedtog forsamlingen, at grundtrækkene i dette udkast skulde tages til følge ved oprettelsen af den folke-højskole i Nord-Slesvig, som den »Slesvigske forening« har besluttet af al evne at ville befordre og påskynde. Tillige vedtoges, at planen skulde aftrykkes i det løverdagen den 19. august 1843 udkommende nummer af »Dannevirke«.

Højskolens oprettelse og videre udvikling blev det stolteste resultat af »Den slesvigske forening«s gerning.

Det næste spørgsmål, den slesvigske forening tog op, gjaldt ophævelsen af tolden imellem Sønder- og Nørrejylland. Den indbød sammen med de to nørrejydske stændermænd *With* og *Wulf* til et offentligt møde i Kolding ind under jul 1843; men, siger Laurids Skau, »Slesvigholstenerne vilde for ingen pris miste denne toldgrænse, og de var

mægtige nok til at bevare den, uagtet kongen personlig ønskede den hævet«.

Ved et møde den 27. november 1843 fik foreningen udførlige vedtægter. Deri nævnes dens formål »ved de midler, som står til dens rådighed, indenfor lovens grænser at fremme folkets vel, isærdeleshed at værne om dets danske sprog og nationalitet, og at hæve det til det standpunkt i samfundet, som de naturlige forhold udkræver«.

De tre mænd fra foreningens ledelse Nissen, Steffensen og Skau var i efteråret 1843 i København, Skau i hvert tilfælde for første gang. De vilde tale med kongen om toldgrænsen, om Slesvig-Holstenernes voldsomme agitation imod den ny filialbank i Flensborg og for en tysk »Landesbank« i dens sted, og samtidigt vilde de forhandle med venner og meningsfæller i hovedstaden.

Orla Lehmann har kort efter givet os et billede af Skau: »Skau kom ved denne lejlighed i nær berøring med mænd af alle klasser og af alle politiske partier, og den mandige åbenhed og naturlighed, den klogskab og rigtige takt, hvormed han bevægede sig under så ny og vanskelige forhold, har sikkert hos alle efterladt den overbevisning, at han var sin vigtige opgave voksen, ligesom hans personlige elskværdighed har vundet ham alle hjerter«. Ved en fest på Skydebanen udtalte Skau sig om modtagelsen hos kongen »med en finhed og frimodighed, som må vække beundring«.

Det var ved denne modtagelse, at Skau fortalte kongen om, hvorledes kammerjunker v. *Krogh* misbrugte sin embedsstilling som amtsforvalter til agitationen for Landesbank«. »Den slyngel!« udbrød kongen, og så sagde Nissen: »Og den mand, som deres majestæt nu dømmer således, har De for 14 dage siden gjort til ridder af Dannebrog«. »Ja«, svarede kongen, »han burde ikke have været udmærket; han blev det, fordi han var en dygtig amtsforvalter«. — Så åbent og frit talte den gang danske bønder med kongen. —

Men så kom ved patentet af 29. marts 1844 et hårdt slag for de danske førere og derigennem for den slesvigske forening. Patentet fastsatte, at »kun de deputerede måtte tale dansk i stænderne, som vilde afgive den erklæring, at de ikke kunde tale tysk«. — »Denne nedværdigende bestemmelse«, siger pastor Mørk Hansen, »vakte en overordentlig forbitrelse i landet«.

Den 13. maj holdt foreningen, der nu havde 458 medlemmer, generalforsamling i Haderslev. Patentet forelæstes, og der vedtoges en allerunderdanigst adresse til kongen, udarbejdet af præsten *Hertel* i Moltrup. Adressen blev underskrevet af Hans Nissen og den 18. maj overrakt kongen af Skau. Kongen klagede over adressens bitre tone: »Foreningen vilde svigte sin troskab og sin kærlighed mod konge og

fædreland, hvis den ikke udtalte sin smerte over den foranstaltning, hvormed Deres Majestæt har villet værne om det højtelskede modersmål, men som efter vor overbevisning vil være modstanderne en kærkommen foranledning til atter at trænge det tilbage indenfor så snævre grænser og i den undertrykte tilstand, hvorfra det under Deres Majestæts mægtige beskærmelse med sejrende kraft har begyndt at hæve sig«.

Skau skrev et endnu hvassere brev til kongen den 1. juni, og den 12. juni vedtog foreningen på sin generalforsamling et af *Joh. Wegener* forfattet opråb om sprogpatentet og om at møde på Skamling den 4. juli. »Der kan ej være tale om en glædesfest, når græmmelse og forbitrelse opfylder hver mands bryst; men vi ville opmuntre hverandre; vi ville i forening mindes fortiden, vore forfædres bedrifter, Nordens kraft og hæder, mindes hvorledes vi fra et tappert og mægtigt folk nu er blevne så svage, at enhver tror ustraffet at kunne fornærme os«. Den eneste, der talte imod opråbet, var pastor Hertel, men da der var enstemmighed for det, gik han med til det: han vilde stå last og brast med sine bønder.

Hans frygt gik i opfyldelse; alle blade, der bragte opråbet, blev beslaglagt, og den slesviske forening forbudt. Ved den store fest på Skamling den 4. juli — den største og betydningsfuldeste af alle Skamlingsbankefester — talte Skau mindst lige så skarpt: »Vort modersmåls degradation forkyndtes os i lovens navn, i hans navn, som er alle sine undersåtters fader, som er den danske nations repræsentant, dens æres fødte værge . . . Jeg anser ikke Nordslesvig for en kirkegård, hvor den danske nation vil stede sin nationalære til jorden, og hvor patentet af 29. marts skal læses som dens gravskrift. Men jeg anser patentet som et spørgsmål, hængt højt op for hele folket til besvarelse: »Gives der nogen dansk nationalitet, nogen dansk nationalære, eller ikke?«

Den 15. juli beslaglagdes foreningens protokol, og de følgende dage havde amtmand og politimester i Haderslev travlt med forhør. Sidst i juli og i august måned foretog imidlertid kongen en rejse i Sønderjylland, og både pastor Hertel, Nissen og Skau fik foretræde. De måtte i en fællesskrivelse udtale, at de ingen sinde havde haft mindste tvivl om kongens gode vilje, og de havde aldrig ved deres ord i et lidenskabeligt øjeblik haft til hensigt at ville angribe kongen, og de vilde udtrykkeligt bede om nåde.

Sagen om den slesvigske forening forhandlede i statsrådet den 10. januar 1845. Kancelliet vilde have den for domstolen, men kongen og hans ministre vilde lade den falde, og det blev så resultatet.

Den 10. februar 1845 kunde den slesvigske forening atter holde sin generalforsamling, og den kongelige resolution af 10. jan. blev forelæst. Den kaldte beslutningen af 12. juni 1843 for »en strafværdig for-

seelse«; men kongen »vilde lade nåde gå for ret«. Undersøgelsen skulde standses, og forbudet mod foreningen hævedes.

Det var nu ganske naturligt, at aftenmødet indledes med et festmåltid, hvor den første tale holdtes af Skau for kongen: »Kærlighed til landets konge er også den danske bonde medfødt«.

Ved næste års generalforsamling afgik Hans Nissen som formand. Vanskeligheder i personlige forhold — især svigersønnens død — binder ham stærkere til hjemmet; men hans interesse var ikke borte, selv om han ikke mere trådte så stærkt frem i offentligheden. Han døde i 1857, men hans minde vil leve, så længe der er danske bønder i Sønderjylland.

Nissens efterfølger som formand blev Laurids Skau, og Pet. Chr. Koch blev kasserer. Foreningen arbejdede videre i det gamle spor, og forholdene blev i de følgende år blidere for dens trivsel. Men så kom oprøret i 1848, og dens virksomhed måtte standses. *Hans Krüger* var imidlertid trådt frem ved Skaus side, han blev stændermand i 1847, Skau selv var endnu for ung; men hans anseelse var så stor, at da Frederik VII i foråret 1848 red ind i Haderslev, havde han Laurids Skau ved sin side.

Foreningens virksomhed samledes imidlertid mere og mere om Rødding højskole, indtil den stille forsvandt under nye krigsforhold. Skaus arbejde kom til at ligge på andet område, snart i audiens hos kongen for at få Haderslev latinskole dansk og at få et dansk seminarium i Vonsbæk, snart talte han det danske Sønderjyllands sag på Fyn, snart råbte han fra Skamling: »Tak, konge, således skal det være«. Men hans første store gerning lå i »Den slesvigske forening« — den første af en række foreninger, der har været af største værd for Sønderjyllands danskhed —, eller den øvedes fra Skamlings talerstol. Den rankeste og smukkeste skikkelse i en kreds af ranke og udmærkede mænd: Hans Nissen og Pet. Chr. Koch, Chr. Flor og Hiort Lorenzen, og jeg har kunnet nævne adskillige andre.

Nu fik Skau sin plads på Danmarks folketing, i rigsrådet og i den slesvigske stænderforsamling i Flensborg. Han var 1852 blevet amtsforvalter for Haderslev vesteramt, men i stænderforsamlingen var han valgt af nordslesvigske bønder, og her var han den gæveste og sikreste talsmand for frihed og for danskhed. Han var hurtig til at finde sig til rette i sagerne, skarp og frygtløs over for de slesvig-holstenske modstandere. *Mørk-Hansen* siger, at ikke blot hans navn vil blive ved at leve i Nordslesvig, men også hans gerning, det frie ords forkyndelse vil blive ved at leve.

Skau døde 11. maj 1864. Ved hans jordefærd sagde pastor *Kofod Hansen*:

»Mindet om et folks livsindhold igennem tyve år under veksel af fryd og nødstrid og fred er knyttet til dette navn«.

Og *Lembcke* sang:

*I folkets hu står hans bedrift
indpræget med så dyb en skrift,
der slettes ej af ælde;
sin mindsten han selv har sat,
den skjules ej af glemselsnød,
ej stormen kan den fælde.*

Der lever intet dansk menneske, der ikke har grund til at mindes Laurids Skau med tak og ære, tak og ære for hans ord fra Skamlingsbanke, for hans færd i stændersalen og i rigets råd, og for hans trofaste, uforfærdede gerning i »Den slesvigske forening«, vor første danske sammenslutning i Sønderjylland. —

„OPSKØR“ I GAMLE DAGE

Et Børndomsminde fra 80'erne i Øster Højst Sogn

Af R. J. Schmidt, Aabenraa

»Opskør« — dette Ord havde i gamle Dage en liflig Klang ude paa Landet. Jeg mødte forleden en gammel Mand, der havde ejet et Landsted »til et Par Køer«, og da vi talte om Opskør, saa mente han, at denne Fest var den smukkeste af alle Aarets Fester. Man var jo ikke forvænt dengang ude paa Landet med Hensyn til Adspredelser. Opskør holdtes paa Bøndergaardene som Anerkendelse for godt udført Arbejde i Høsten, og Glæden over at kunne være med og Tilfredsstillelsen ved at have været med i Høsten gav sig saa Udløsning Festaftenen. — Navnet »Opsør« er vistnok oldnordisk og betyder »opskaaret«.

I Reglen ventede man med Festen, indtil alt Kornet var i Lade eller i Hæs. Mangen Sommer stod Kornhæs ved Kornhæs en 100 Meter fra Gaardene, og det var et smukt Syn i en Landsby at se Snesevis af Hæs prangende som Vidner om Velstand og Guds Velsignelse.

Aftenen indledes med en Fællesspisning i Storstuen. Folkene mødte i Søndagstøjet, og den lille Tjenestedreng var ogsaa i stiveste Puds, ren vasket og smukt kæmmet. Han var næsten den vigtigste Person paa hele

Gaarden, i det mindste var han altid den, som kom senest hjem fra Marken. En Avlskarl, ogsaa kaldt »Bu'svend«, kunde til Nød undværes en Dag, men Drengen næppe nok. Det gav herlige Retter, som Husmoderen satte frem paa de lange Borde. Den traditionelle Ret var Vinsuppe, ogsaa kaldt Sødsuppe, med Flæsk og stuede Kartoffler. Forinden man begyndte at hale i Land af de gode Sager, tog Manden i Gaarden til Orde og takkede enhver for Arbejdet i den strenge Høst, hvorpaa han bad Folkene være lige saa flittige ved Maaltidet, som de havde været det i Høstens Tid. Og saa kunde der falde et Ord om, at »vi kan takke Vorherre for en grum Høst«.

Det var Optakten til Gildet. Folkene tog godt for sig af Retterne. Der fortæltes fra en bestemt Gaard, at Husmoderen altid sagde: »Grif te Bunds, Folkens, dær ligger æ Svedsker!« Vinsuppen var jo fyldt med de dejligste Rosiner og Svedsker, og de store Byggryn i Suppen var et godt Plus i Anretningen. »De stod i Livet«, sagde Manden fra Nabolaget, der havde hjulpet til i Høsten; han var »gal efter de store Gryn«.

Omsider sagdes der »Tak for Mad«, og i Reglen tog Avlskarlen Ordet for at tolke sin Glæde over Høstens gode Udfald og for de behagelige, om end strenge Høstdage, samt for den gode Forplejning, de alle havde nydt. Saa smilede Husmoderen, thi det var jo hende, der komplimenteredes, — hvad skulde vi vel stille op uden Husmoder!

Efter Bordet sad man saa og holdt Snak, medens Kvinderne vaskede op. Talen drejede sig en Del om Høsten og om de Arealer, der skulde holde for til næste Høst. De gamle Daglejere fortalte morsomme Træk fra deres unge Dage. Samtalen gled let ved en Pibe Tobak og en Cigar. Der blev røget forskellige Sorter, i første Linie Mathias Knutzens fra Højer. Saa kom »Blanding fra Nordslesvig«, en Kanaster, der ogsaa fik en Del Yndere. Meget fin var »Petum Optium Supter Solem« (den bedste Tobak under Solen). Ja, der var mange Sorter Tobak, ogsaa fra Aabenraa og Haderslev. Cigarerne til 3 Mark pr. 100 Stykker var meget gode, og vilde man flotte sig, købte man en flad Kasse til 4 Mark.

Efter en Tids Forløb serveredes Kaffen med Bagværk, atter en Præstation af den gode og kloge Husmoder, og baade Kaffen og Kagen vederfaredes al Retfærdighed. Karlene fik ogsaa »nogle smaa Sorte«. Der lød Sang og Fortællinger De gamle Koner sang sentimentale Kærlighedsviser, der var digtet af Folket, men alligevel ikke kunde gøre Krav paa at blive kaldt Folkeviser. Det gik som Regel bedrøveligt til i disse ved Opskøret sungne Viser: det var for det meste Død og Undergang. Der har vi Visen om den Strassborger Adelsmand, der stak Datterens Bejler ihjel og selv kom til at ligge paa Valen; Datteren døde ogsaa. Jeg kan huske et Vers og nogle Brokker af Visen, der var paa mange Vers. Det første Vers lyder:

En Vise for Eder jeg her fremføre vil,
den vistnok er passeret, det maa I tro mig til.
I Strassborg der boede en Adelsmand rig,
paa Gods og paa Penge var ingen ham lig.
Han havde en Datter, hun var dejlig, hun var skøn,
var elsket over alle af en Sømand udi Løn«.

Desuden sang de gamle Koner ogsaa gerne Visen om »Hjalmar og Hulda«. »Marketendervisen« er vistnok glemt af alle, ligesom den smukke Melodi vil være det. Det var en Melodi til en »sinne Vals«, og den blev spillet ofte ved festlige Lejligheder. Hvor gned Spillemanden Violinen, naar denne »sinne Vals« (Dans for de gamle) blev spillet! Og de dansende Par sang med, ogsaa ved Opskøret.*)

MARKETENDERSKEN.

Jeg var en Kone i smukkeste Alder,
da mig den sørgelige Skæbne paafalder,
at mig Døden min brave Mand
røved og bragte i Enkestand.

Han efterlod mig tre Børn, men ej Penge,
dertil Kræverne, som var strenge,
hvorfor jeg maatte i al min Nød
som Marketenderske tjene mit Brød.

Det var et Liv, kan I tro, uden Mage;
snart maa man give, og snart maa man tage,
tjenstvillig være for lille Løn,
saa faar man nok en stor igen.

Snart jeg fortjente mig to Hundrede Daler,
hvormed til Hjemmet jeg vilde tilbage,
tog dem og svøbte i Bylden ind
og drog fra Lejren med muntert Sind.

Efter at være henvandret et Stykke,
glædende mig over al min Lykke,
saa jeg i Mørket en Rytter, som
imod mig galopperende kom.

»Hvad gør jeg nu for at skjule de Penge,
hvorfor jeg voved og led saa længe?«
tænkte jeg, thi jeg blev vaer,
at det var en fjendtlig Husar.

*) Vi meddeler her Visen efter P. Skovrøys Samling, optegnet af Hans J. Hansen, Sønder Løgum.

Jeg paa en Bro stod og mig hurtigt betænkte:
Hvis jeg min Bylt under Broen nedsænkte!
Jeg gik derned for at skjule den der,
haabend', at han vild' ej finde den der.

Da han kom frem, blev jeg hurtig modtagen:
»Skjult har du vist under Broen de Sager,
som jeg saa dig komme med.
Hastig bring kuns Pengene her!«

»Herre, ak Herre, jeg skjulte ej andet,
blot for at drikke gik jeg ned til Vandet;
hvorfra skulde vel Penge jeg faa?« —
Se, her vendte mine Lommer han saa.

»Ak, du vil mig kuns listig bedrage;
men jeg tror ej paa Kvindernes Klager.
Straks klæd dig af og hold min Hest,
ellers vist aldrig gaar det dig bedst!«

Her stod jeg nøgen og skælved af Kulde,
medens han gav mig Hesten at holde,
idet han steg under Broen ned
for at søge ved Bækkens Bred.

Snart desværre han fandt der min Pakke,
tog den og kasted den op paa sin Nakke,
idet han raabte: »Nu tøv kuns lidt,
snart skal du faa din Løns Profit!

Tror du ustraffet mig at bedrage?
Snart skal du faa min Piske at smage,
som skal dig sætte din Ryg i Stand,
at du ej lyve skal en anden Gang!«

Fuld af Angest og Rædsel jeg bæved,
da han sig op over Broen hæved. —
»Frels mig, Himmel, fra denne Barbar,
som mig Stakkel i Magt nu har!«

Pludselig fik jeg en heldig Tanke,
glad mit Hjerte begyndte at banke.
Rask sprang jeg paa Hesten op
og red afsted i stærkest Galop.

Han løb bagefter og banded og skænded,
men han formaa'de mig ej at indhente.
Saaledes naa'de jeg atter hen,
hvor jeg traf paa bekendte igen.

Alle forbavsede, som saa mig ride
lig et Genfærd i Linned hvide;
men jeg foer til Kroen hen,
hvor man villigt tog mig ind.

Her mig forsynte Værtinden med Klæde,
hvorefter jeg mig befandt meget bedre,
og gik derpaa i Stalden ned
for at beskue den Hest, jeg red.

Mantelsækken jeg siden lod bringe
op paa mit Værelse. — Tro mig ej ringe,
jeg blev forundret og glad i Sind:
jeg fandt ti Tusind Dukater i den!

Saaledes endte min Nød nu med Glæde:
jeg kan nu le, mens Husaren maa græde. — —
Kvindens List gaar over Mands Forstand,
dette min Skæbne beviser kan.

Mange gamle Læsere af »Sønderjydske Maanedsskrift« vil sikkert huske Visen og dens Melodi. Foruden de gamle fortællende Viser var der ogsaa muntre og fornøjelige, som den af Kromanden og Folkedigteren Karsten Thomsen i Frøslev:

De vår en Daw i Høstens Ti,
da Pærs slow Row for fuld',
der vår inne hjem undtejn Mari,
som kogh e Unnen skuld'.

Endvidere blev meget sunget Nikolaj Andersens Sang om Kaffepunchen som et Universal middel baade i Hede og Kulde. Hør blot dette Vers, der passer saa godt til et Høstgilde:

Hven i e Høst e Sol den brænder
saa steggelhedt, som tit den gør,
te a din Krop e Vand de render
o i din Hals do er saa tør,
da er de godt, de tro mæ kuns,
o drikk' en lille Kaffepuns,
en lille Kaffepuns,
en Kaffepuns!

Det vilde føre for vidt at nævne alle de mange Viser, der blev sunget. Den blaa Sangbog benyttedes ogsaa. Medens de gamle Deltagere i Opskøret sang, dansede de unge i Piselen, men der blev ogsaa danset

i Loen. Et Logulv var ypperligt at svinge rundt paa. Logulvet kunde »svede« og blive blødt; saa hentede man Sand og strøede paa — og saa paa igen! Rammen var jo meget smuk: Gyldne Kornneg, naar man kiggede op paa Loftet.

Omkring Midnat blev der serveret en Punchbowle (Ballepuns), og Indholdet animerede til videre Lystighed. Opskøret kunde trække ud til Morgenstunden, men hvad gjorde det? Saa gik man fra Festen lige til sin Dont; man kunde jo gaa tidlig i Seng om Aftenen efter endt Dagværk.

Opskørene staar i Mindernes Glans, og der tales ofte om dem, naar gamle forhenværende Landboere er sammen. Disse Fester, der vidner om patriarkalske Forhold mellem Husbond og Tyende, er vel nu helt forsvundne. Nu er der »stor Høstfest« paa Kroerne de fleste Steder, men hvad er det mod et rigtigt gammeldags »Opskør«!

— Det, vi kaldte »Rowlhøtte« (Ruggilde), der fejredes den Dag, Rugen kørtes hjem, var ogsaa et Opskør, men i mindre Format.

VISEN „VAKRE HUSTRU“.

Til Hans Hansen Tofts interessante Artikel om Brylluppet i Barsmark i 1718 skal her meddeles et Par Tilføjelser:

Visen »Vakre Hustru hedte Thora« har været kendt til op imod vore Dage. Gamle Voldborg Schmidt i Løjt Kirkeby (se Sdrj. Maanedsskrift April 1936) kunde en lang Række Vers udenad. Nu er den desværre vist kun overleveret i Brudstykker.

Om Visens Historie oplyses fra Dansk Folkemindesamling, at Visen er kendt fra Skillingstryk fra Slutningen af det attende Aarhundrede, men den er vistnok af norsk eller svensk Oprindelse.

»Marri Sengehalm« (Thymus chamaedrys) er ret almindelig i den vestlige Del af Løjt Sogn, hvor den gror paa tørre Diger.

J. M. Holdt, Ullerup

Forlang

BULLOX

100 % ren Kødextrakt - Kød-Bouillon-Tærninger
Kvaliteten uforandret de sidste 10 Aar

A/S Dansk Kødextrakt Co. Aabenraa

A/S Graasten Kornimport

Mel-, Korn- og Foderstofforretning

HANS KNUDSENS JERN- & STAALFORRETNING A/S

SØNDERBORG

Telef. 2040 - 4 Linier

Sagfører N. M. H. Olsen

Slotsgade 16 HILLERØD Telefon 150

HARESKOV KURANSTALT

Overlæge O. Jul. Nielsen, Spec. i med. og Nervesygdomme.
Moderne Behandling af alle medicinske Sygdomme, Nerve-
sygdomme, nervøse Lidelser og rheumatiske Lidelser.

Alle Laboratorieundersøgelser foretages.

Prospekt sendes.

Telf. Bagsværd 348

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Aktieselskabet

Hagen & Sievertsen

ODENSE

Budtz Müller & Co.

KUNSTHANDEL

Kgl. Hof Leverandør

Bredgade 23 - Telf. C. 1797

København K.

Brunkul

Branchens største Forretning

SIGURD MADSEN

Herning Telefon 203 og 204.

JAKOB BADEN

BOGBINDER-
ETABLISSEMENT

Aabenraa 31, Central 4517

København K.

Indbinding af enhver Art

Adressemapper

Sønderborg
Andels-Svineslagter

Telefon 2051

Sejer Olsen

Slotsgade 39 - Telefon 839

Hillerød.

**Konfektion, Manufaktur
og Trikotage**

Lyngby Cementstøberi

C. M. NIELSEN

TELEFON 330

Fremvej 1b. Gyldendalsvej

Poul Clausen

Brørup - Telf. 17

Stole og Møbler

*Magasin
du Nord*

v/ Alfred Johansen,
Graasten.

Det kgl. octr. alm.
Brandassurance-
Compagni

Stiftet 1798

- tegne
alle Arter
af Skades
forsikring

Hovedkontor:

Højbroplads 10

København K

Telefon 447

SLEGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Til alle Festligheder
PREMIER IS
Esbjerg

AKTIESELSKABET
SKARREHAGE MOLERVÆRK
Nykøbing Mors

Midtjyllands Ægeksport

Brunkul købes og sælges.
v/ A. Tornvig-Jensen
Brande
Telefon 84 og 185

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

GRAM Brødrene Gram A/S
KØLEANLÆG Vojens

Bornholms Maskinfabrik, Rønne
Jernstøberi, Maskinfabrik, Bygningsstøbegods

Nordisk Trikotagefabrik
Haderslev

Vestergaard Poulsen
TRIKOTAGEFABRIK
Telf. 117 I K A S T

DIPLOM-IS.

Haderslev Telef. 1160
Vejen Telef. 3

Kirkegaard & Co A/S
Trikotagefabrik

HERNING

„**CIMBRIA**“

Tømmerhandel A/S
Aabenraa
Træløst - Bygningsartikler
Støbegods
Tlf. 2006 - 2007 - 2008

Gummistøvler

Svaneke og Omegns
Korn-Foderstofforening
Svaneke

Poul Pedersen
Landsretssagfører
Vejle

Aktieselskabet
Skive Markfrøkonto
Frøavl - Frøhandel
Skive. Telf. 94 2. Lin

Marie Christensen
Hjemmebageri & Conditør
med Thesalon

Bispeterov - Aarhus
Telefon 1939 - 322

Sorø Amtstidende

Dagligt Gennemsnits-Oplag
for 2. Halvaar 1942 if. Dansk
Oplagsk. **14.689 Eksemp.**

Akциденstrykkeri — Lystryksanstalt
Clichéfabrik — Bogbinderi
Hovedkontor: **Slagelse**. Telf. 2000.

HEJMDAL

Landsdelens Blad

Jydsk
Trikotagefabrik A/S
IKAST

Hans Jensens Eftf.
Trikotagefabrik

IKAST

Køb dansk Arbejde!

H. C. Hansen

Trikotagefabrik

Ikast

Telf. 21

POUL KRØJGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Telf. 406

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER

OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

Bornholms Tidende

Øens største og eneste Oplags-
kontrollerede Blad.

Telf. 121

Telf. 355

RØNNE

Grænselandets Liv

møder De i

Jydske Tidende

Syd- og Sønderjyllands
største Blad

A/S Kulkompagniet

A/S De forenede
Kalkværker

Thisted

Chr. Eriksen

Fiskeexport
Bornholmske Spegesild
RØNNE

Oskar Lorenzen

Guldsmed

Nexø

Ove Kofoed

Engrosforretning
Telf. 189
NEXØ

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker

Aktieselskab

Fredericia

Aktieselskabet

Motorfabriken „Frederikshavn“

BRUUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesensvej 20

Tlf. C. 5036

Støt dansk Industri

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

KURANSTALTEN
Gl. Skovridergaard
V. STARCKE
OVERLÆGE
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT
TLF { 514
515

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Sø

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

A/S **P. SCHOU & Co**

TRÆLASTHANDEL

Kolding

(Grundl. 1894)

A. Schjøtt

Rør & Sanit

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Aktieselskabet

Helsingørs Væver

Helsingør

Textilfabriken

ved Joh. Pedersen

Helsingør.

